

”Sidste mand lukker og slukker”: Rekviem for en krigerdrøm

Af Thomas Randrup Pedersen

Som tæt allieret med USA er Danmark permanent i krig. Sådan har det været siden 2002, hvor de første danske styrker blev indsat i ’krigen mod terror’. På afstand kan krigen virke endeløs, men hvordan ser det ud tæt på – for den enkelte soldat? På et ’lukkehold’ i Helmand stod krigen i afslutnings tegn. Samtidig tog krigen også sin begyndelse. For de få som et uafrysteligt mareridt. For de mange som en stadig mere dragende, men døende drøm.

I august 2014 forlod den sidste danske ISAF-soldat den sydafghanske Helmandprovins. ’ISAF’ står for ’International Security Assistance Force’ og var navnet på den multinationale, NATO-anførte koalitionsstyrke i Afghanistan. Ved udgangen af 2014 var mission ISAF slut – og med den Danmarks tretten år lange krigsdeltagelse i Afghanistan. Og så alligevel ikke. Allerede ved indgangen til 2015 var en ny international operation – Resolute Support Mission (RSM) – sat i værk under NATOs ledelse. Og Danmark har den dag i dag en anelig militær tilstedeværelse i Afghanistan. Størstedelen er indsat i hovedstaden Kabul. Deres opgave er blandt andet at bidrage til den fortsatte rådgivning, støtte og træning af afghanske sikkerhedsstyrker.

I denne artikel spoler jeg tiden få år tilbage. Tilbage til da Danmarks militære engagement i Helmand udspillede sig ved krigens ende. Og netop enden, eller afslutningen, udgør i denne sammenhæng ledemotivet for den krigsetnografi, jeg skriver frem over de følgende sider. Konkret sammensætter jeg en montage af variationer over afslutningstemaet i krigens erindringskultur, krigsberetninger, krigerdrømme, soldaterkroppe og militære landskaber. Ved at zoome ind på afslutninger udgør nærværende artikel et benspænd i forhold til mit tidligere arbejde. For dér har omdrejningspunktet netop været den vedvarende stræben efter tilblivelse som soldat og menneske – eksistentielt, moralsk og socialt. Men måske viser benspændet sig mindre end som så? For kan vi overhovedet stille skarpt på afslutninger uden samtidig at bringe begyndelser ind i billedet? Indebærer

afslutninger ikke altid nye begyndelser? Går afviklinger og tilblivelser ikke altid hånd i hånd? Det er i en sådan dobbelthedens optik, hvor afslutninger og begyndelser veksler mellem figur og grund, at jeg i denne artikel ser på, hvorfor danske soldater og deres antropolog opsøgte krigen i Afghanistan, og hvordan de endte med at opleve krigens sidste dage.

Afgrundens begyndelse

København, 11. september 2001. "Oh my god", "oh my god", siger en kvinde i fjernsynet. Der er rædsel i hendes stemme. Jeg ser med vantro på tv-billederne. Jeg står i en lejlighed på Nørrebro. Tvillingetårnene kollapser på Manhattan i New York. Tre dage senere flyver jeg til Venedig for at studere menneskerettigheder og demokratisering. Er jeg en del af løsningen? Eller en del af problemet? Jeg vil jo trods alt redde verden. Eller i det mindste skabe den på ny med demokrati og rettigheder – tilsat antropologisk følsomhed naturligvis. Så 'hvorfor hader de os?' Det spørgsmål har mange amerikanere og europæere ifølge medierne rejst igen og igen i kølvandet på angrebene mod World Trade Centre og Pentagon. Og igen og igen efter hvert nyt terroranslag, som er fulgt sidenhen – hvor gerningsmændene vel at mærke angiveligt har været af muslimsk baggrund. Måske politologen Samuel P. Huntingtons af antropologer udskældte tese om 'civilisationernes sammenstød' er blevet til en selvopfyldende profeti? Måske er konfrontationer mellem muslimer og kristne bare ikke et afsluttet kapitel, som hører til på korstogenes tid? Måske ligger vi i 'Vesten', som vi selv har redt med al vores imperialism og kolonialisme? Måske vil verden bare ikke reddes? Og da slet ikke med menneskerettigheder og demokratisering? Den 7. oktober 2001, blot få uger efter 9/11, invaderer en USA-anført koalitionsstyrke Afghanistan. I januar 2002 følger Danmark trop.

New York, mindesmærket for 11. september. Over et årti efter invasionen af Afghanistan kigger jeg ved selvsyn ned i afgrunden. Den stirrer tilbage. Jeg kan mærke suget fra *ground zeros* dyb. Det var lige her, at Nordtårnet engang stod og knejsede som del af Mannhattans ikoniske skyline. Mindemærkets evindelige fald af vand mod bunden virker efter hensigten. Det skaber associationer til det i grus styrtende tårn. Jeg tager mig selv i at tænke, at det var her det startede. Som om angrebene den 11. september indtraf ud af det blå. Jeg tager mig selv i at tænke, at det var her, at verden, som vi engang kendte den, fik sin bratte, brutale afslutning. Som om angrebene den 11. september bragte radikale forandringer med sig. Det sidste kan diskuteres. Dog er det indiskutabelt,

at det var 9/11, som blev startskuddet for, at koalitionsstyrker i titusindvis blev indsat i Afghanistan. Og dét i krigen mod Al-Qaeda, Taleban og andre såkaldte 'oprørere' og 'bad guys'. Jeg fulgte med som 'indrulleret antropolog'. Som del af mit ph.d.-projekt under det kollektive forskningsprojekt *Soldat og Samfund* – støttet af Danmarks Frie Forskningsfond – tog jeg på feltarbejde med nogle af de allersidste danske kampsoldater i ISAF. Og dét både før, under og efter deres udstationering på den britiske militærbase Camp Bastion – ødebeliggende i Dødens Ørken, Helmand.

Tvillingetårnenes endeløse fald

Helmand, Pedro Bay, Camp Bastion. Jeg får øje på Luke Skywalker – en af heltene fra Stjernekrigsfilmene. Jeg bliver et øjeblik i tvivl om, hvorvidt det er ham eller mig, som kommer fra en fjern, fjern galakse. Kort efter får jeg også øje på tegneseriefiguren Garfield – eller rettere en granvoksen mand iført en Garfield-heldragt. Supergirl, Edderkoppemanden og Den Utrolige Hulk dukker også op. Det samme gør flere andre i mere eller mindre fantasifulde udklædninger. Som de fleste andre tilstede er jeg ikke selv klædt ud. Et superheltskostume eller deslige var ikke det første, jeg tænkte på, da jeg pakkede rygsækken til Afghanistan. Sammen med en lille flok danske kampvognsfolk er jeg taget til det månedlige 5 km-fuldmåneløb. Som sædvaneligt er det Pedro Bay, der danner rammen om løbet. Det er her ved Camp Bastions felthospital, at den amerikanske Black Hawk-redningshelikopterenhed holder til. Det koster fem dollars at deltage i løbet. Overskuddet går til That Others May Live Foundation – en fond, der ifølge et banner har "støttet det amerikanske flyvevåbens redningskrigere og familier siden 2002". Det er nu ikke så meget derfor, at de danske kampvognsfolk har spændt løbeskoene på. Det er snarere fordi, der skal ske noget. Bare et eller andet. Efter en langvarig og dramatisk operation, hvor en af de danske kampvogne kørte på en pansermine, har kampvognsdelingen nu været tilbage i Camp Bastion i snart en uge. Og her kan lejrlivet hurtigt blive kedsommeligt. Der skal ske noget. Bare et eller andet.

De amerikanske løbsorganisatorer gør deres til at skabe en fest med tunge basrytmer og udlovning af unikke event-T-shirts. En efter en bliver et mindre antal sammenrullede T-shirts tyret ud over forsamlingen. Folk kaster sig hovedkulds efter dem. 'Toke' er ingen undtagelse. Han er i midt-20erne, har rang af overkonstabel af 1. grad og er kampvogndelingens ubestridte træningskonge med en 'græsk gudekrop' som resultat. Toke er et mulehår fra at få fingrene i en af de eftertragtede

T-shirts. Han ærgres sig højlydt. Det kunne have været den fedeste souvenir. Det kunne have været den fedeste T-shirt at vise sig i derhjemme – og måske få lidt mere respekt? For 'jeg har været dér, gjort det og fået T-shirten'. På ryggen af den sorte T-shirt er der en grafisk afbildning af Tvillingetårnene. Det er september. Aftens løb bliver afholdt til minde om 9/11. Vi husker stadigvæk. Tårnenes fald synes uden ende. Dog kan man dårligt beskylde fuldmåneløbet for at være en højtidelig ihukommelse rig på eftertænkning. Men mindeværdigt det er det, da starten går og Toke, Garfield, Luke Skywalker og alle andre stormer af sted ud i den projektørplyste ørkennat. Fem gange går det rundt og rundt om heliportens Black Hawks. Som altid er de på standby. Altid klar til at stige ned som frelsende engle: altid klar til at gå i luften, når kamphandlinger har tilføjet sår og bragt et liv farefuldt tæt på dets afslutning – ven som fjende. Altid klar til at stige ned som skæbnesvangre valkyrier: altid klar til at bringe de soldater ind på basen, hvis liv fik en voldsom ende uden for hegnet et sted.

Krigens eftermæle

Helmand, kontingentchefens telt, Camp Viking. "Det er en krig om narrativer", slår oberst 'Galtung' fast. Obersten er i slut 40erne, tætbygget og kronraget. Han er en alvorlig herre med et glimt i øjet. Han er 'den store chef' – øverstkommanderende for det danske ISAF-kontingent. Han har inviteret mig indenfor i sit kommandotelt. Det står i Camp Viking – den danske lejr i Camp Bastion. Oberstløjtnant 'Hoffmann' har gjort os selskab. Han er stabschef og næstkommanderende. Vi sidder i kontingentchefens sofaarrangement. Galtung briefer mig om de danske ISAF-styrkers aktuelle situation. Missionen er gået ind i sin afsluttende fase: 're-deployering'. Det troppekontingent – eller rotationshold – som obersten er chef for er dermed et 'lukkehold'. Holdets hovedopgave består dels i at afvikle tilbageværende ISAF-baser og dels i at hjemsende materiel og køretøjer. Der er altså ikke længere tale om en kapacitetsopbygningsmission med træning af afghanske sikkerhedsstyrker i fokus, endside en kampmission med oprørsbekæmpelse som omdrejningspunkt. Det kan ses på broderparten af Galtungs folk. Det er støttetropper – ikke kampsoldater. Danmark har ikke længere infanteri på jorden. Faktisk er det kun kampvognsdetachmentet, der fortsat bliver indsat i operationer som en egentlig kampstyrke. Og dét under britisk eller amerikansk kommando.

Re-deployeringen betyder, at alle ISAF-tropper skal være ude af Afghanistan før 2014 er omme. Inden da skal de afghanske sikkerhedsstyrker have overtaget ansvaret for landets sikkerhed. Koalitionen er en velsmurt krigsmaskine, og Galtung er overbevist om, at ISAF når sin deadline. Det er derimod et åbent spørgsmål, hvorvidt de afghanske sikkerhedsstyrker vil vise sig i stand til at tage vare på sikkerheden. Obersten og oberstløjtnanten udtrykker dog begge en forsigtig optimisme. Jeg drister mig alligevel til at spørge til forskellen på re-deployering og retræte. Galtung forklarer mig tålmodigt, at re-deployering indebærer en omgruppering. Altså en frivillig hjemtagning af personel og materiel med henblik på indsættelse i en ny mission. Taleban derimod, understreger Galtung, prøver med vold og magt "at få det til at se ud som om, at de driver os på flugt". Det er i den sammenhæng, at obersten venligt, men bestemt slår fast, at "det er en krig om narrativer". Han fortsætter: "Taleban er svækket, men ikke slået". Han uddyber, at Taleban sandsynligvis enten vil optrappe antallet af større, spektakulære angreb frem mod 2015, eller så vil de holde lav profil indtil, at ISAF er over alle bjerge.

I alle tilfælde er tiden ved at rinde ud for ISAFs krigsførelse med krudt og kugler. Krigen om hvorfor, hvordan, og med hvilke konsekvenser krigsindsatsen blev ført, er derimod blusset op. Dét både i medierne og blandt politikere og militærfolk. Særligt et spørgsmål melder sig: 'Har det været det hele værd?'. Der er trods alt 43 danske soldater, som ikke kom hjem fra Afghanistan med livet i behold, over to hundrede vendte hjem med mere eller mindre lemlæstede kroppe, og mange flere kom tilbage med ar på sjælen. Læg dertil den menneskelige pris de nære og kære til de udsendte må betale, for slet ikke at tale om de kolossale menneskelige omkostninger, som 'den afghanske befolkning' fortsat må slås med. Her kan vi med lån af et begrebspar fra antropologen Diane M. Nelsons bog *Reckoning: The Ends of War in Guatemala* sige, at dagene for 'sværdets krig' er talte for ISAF, mens 'korsets krig' ser ud til at fortsætte uden ende i sigte. 'Sværdets krig' skal her forstås som den krig, der udkæmpes på slagmarken med et mere eller mindre teknologisk avanceret våbenarsenal, og hvis primære mål er at ødelægge kroppe af kød og blod. 'Korsets krig' er derimod den krig, der føres om krigens mening, dens betydning og intention, og hvis primære mål er at vinde 'hearts and minds'. Og dét både hos 'lokalbefolkningerne' i missionsområdet og hos vælgerne på hjemmefronten. På den konto har Danmarks skiftende regeringer gennem årene ført 'korsets krig' med vægt på forskellige retfærdiggørelser for den danske krigsdeltagelse i Afghanistan:

terrorbekæmpelse, internationalt ansvar, frihed og demokrati, udvikling og genopbygning, retfærdighed og god regeringsførelse, kvinders rettigheder og børns skolegang. Som sådan kan vi med Nelson forstå "korsets krig" som en fortsættelse af "sværdets krig" med andre midler – nemlig ideologiske. Og dét som en krig, der ikke alene kæmpes i den politiske arena, men også på en række andre kamppladser: fra hjemmet og skolen over retten og kirken, kunsten og litteraturen til de nye og gamle medier.

Krigens drømmemaskine

Sydvestjylland, Oksbøllejren. Ét er de officielle beretninger om Danmarks krig i Afghanistan. Andet er de fortællinger, der trækkes på blandt danske ISAF-styrker. Med hvilke 'kors' går soldaterne i krig? Hvilken mening tillægger de krigen? Dette spørgsmål har jeg udforsket fortrinsvis sammen med en sikring/eskortesektion og med den førnævnte kampvognsdeling. Over 30 soldater i alt. Ikke én eneste af dem forklarede mig deres krigsdeltagelse i lyset af 9/11. Måske glemslen var begyndt at sætte ind? Eller måske var der noget andet end terrorbekæmpelse på spil? Lige præcis. De var ikke patrioter, som var draget i krig for fædrelandets skyld. For dem handlede udsendelsen ikke om at gøre Danmark ære, endsige sikre at vi andre kan sove trygt om natten uden frygt for terroranslag herhjemme. Idealister var der stort set heller ingen af. Udsendelsen var ikke drevet af ønsket om at hjælpe 'den afghanske befolkning' med at få et nyt Afghanistan på benene. Det var ikke dét, som krigen handlede om. I hvert fald ikke først og fremmest. Som kampvognsdelingsføreren premierløjtnant 'Frederiksen' udtrykte det, da jeg talte med ham i Oksbøllejren før udsendelsen:

Det har ikke noget med Afghanistan at gøre. Jeg er ligeglad med afghanerne. Det er ikke derfor, vi er der. Vi er der for at kæmpe en krig. Næste gang er krigen et andet sted, og så tager vi også derhen ... *Trust me* – jeg har rigelig med indsigt i, hvor ondsksfulde og nederdrægtige Taleban kan være ... Det skal være min fornøjelse at tage nogen af dem ud, og hvis det kan hjælpe med at gøre verden til et bedre sted, så er det jo bare mægtigt.

Frederiksen sagde ordene med en indædt bryskhed, der kom på bag mig. Ikke mindst fordi premierløjtnanten, som dengang var i slut-20erne, sædvanligvis var svær ikke at holde af med hans joviale facon og store, drengede smil. Der var noget på spil. Krigen i sig selv. Frederiksen var ikke en

fløjlshandskeklædt 'soldater-diplomat' i 'korsets krig' om '*hearts and minds*'. Han var en jernnævesvingende 'soldater-kriger' i 'sværdets krig' om 'kød og blod'. Ligeså var hans missionserfarne folk. Og ligeså var langt de fleste af sikring/eskortesektionens førstegangsende. Om ikke i gerning så af sind – eller selvopfattelse. Det vil sige, for dem handlede 'korsets krig' ikke så meget om andres '*hearts and minds*', som det handlede om dem selv. For dem handlede krigen først og fremmest om at afprøve deres træning i 'den skarpe ende'. Det handlede om at prøve den ægte vare, prøve sig selv og ens grænser af, og erkende, hvad man selv dur til, når det gælder. Det handlede om at finde ud af, hvad stof de var gjort af. Hvordan reagerer man i kamp? Fryser man til is? Flygter man over hals og hoved? Eller tager man kampen op? Som konstabel 'Nordrup' i sikring/eskortesektionen formulerede det, da jeg forud for udsendelsen talte med ham på Almegård Kaserne, Bornholm:

Hvis man kommer ud for noget rigtigt, reagerer man så rigtigt? Reagerer man, som man har lært? ... Ligger det så på ryggraden? Det er det, som jeg gerne vil have ud af det – teste mig selv ... Det må være det ultimative adrenalinkick [at komme under beskydning] ... Hvor står jeg? Bryder jeg fuldstændig sammen? Eller reagerer jeg præcis, som jeg skal? Så jo – jeg kunne da godt tænke mig at prøve, at de ['oprørerne'] fik fyret nogle skud af efter os.

Som sådan handlede 'korsets krig' om muligheden for at forfølge en krigerdrøm. En drøm om at komme i føling ikke så meget for kampens skyld som for at lære sig selv at kende. Og dermed potentielt set vise sit værd over for sig selv og andre ved at træde i karakter som 'soldater-kriger'. Der var bare ét problem: krigen var så godt som slut. Udsendelsen viste sig at blive forholdsvis begivenhedsløs. Mulighederne for at forfølge krigerdrømmen gennem kamperfaringer blev forsvindende små. Sikring/eskortesektionen løsnede aldrig et eneste skud, og det var først i ellefte time på den seks måneder lange udsendelse, at kampvognsdelingen engagerede og eliminerede et 'mål'. Dét blev ikke desto mindre delingens vendepunkt: hvor der før havde været voksende lede, bragte nedkæmpelsen af en 'fjende' forløsning med sig. Den enes endeligt, den andens oplevelse. Til sammenligning forblev frustration og skuffelse udbredt i sikring/eskortesektionen indtil udsendelsens afslutning. Og faktisk også længe efter hjemkomsten. Flere af sektionens folk kunne ikke komme hurtigt nok ud af Forsvaret. Andre kunne ikke komme hurtigt nok tilbage til Afghanistan

som del af den danske RSM-styrke. For de første var krigerdrømmen så godt som død og begravet. For de sidste levede drømmen videre på vågeblus. For Nordrup og flere andre forvandlede drømmen sig imidlertid til et mareridt, der ikke ville slippe sit tag i krop og sjæl. Efter hjemkomsten var der adskillige, som sloges med 'psykiske efterreaktioner'. I dag er en kampvognsmand diagnosticeret med posttraumatisk stresssyndrom, mens Nordrup – som nu er studerende og omkring de 30 år – kæmper med hyper-årvågenhed. For dem er 'sværdets krig' ikke slut. I Nordrups tilfælde er det i særdeleshed en fortsættelse, han bliver mindet om, når han færdes blandt fremmede mennesker. For dér synes hans Helmand-'*battlemind*' at blive genaktiveret. I hvert fald hensættes Nordrup i en tilstand af forhøjet alarmberedskab, og med vagtsomme øjne skanner han sine omgivelser for potentielle trusler.

Afslutningens tomhed

Helmand, mindesmærket, Camp Viking. En fåmælt soldat opmåler mindesmærket. Det skal sendes hjem – og er sidenhen blevet genetableret i Oksbøllejren. Mindesmærket er hjertet i Camp Vikings sakrale landskab. Det er formet som en varde, der er kronet med et kors og flankeret af en flagstang på hver side. Stenvarden bærer 38 små messingplader. På hver plade er der indgraveret et navn på en dansk soldat, som har mistet livet i Helmand. "Vi vil huske dem", står der skrevet over den øverste navnerække. 38 liv er forbi, men vores minder om dem lever. 38 liv er slut, og de minder os om, at "det kunne være en selv", som flere af mine informanter udtrykker det. Som sådan minder de os om livets endelighed. Og dermed om hvorfor alle på vej til at blive udsendt, antropologen inklusiv, opfodres til at skrive afskedsbreve og udfylde *Min sidste vilje: Hvis jeg falder i Forsvarets tjeneste*. På den vis tilskynder Forsvaret alle udsendte til at forholde sig til den største afslutning af alle – døden. Og dermed den nye begyndelse tomheden vil bringe de efterladte.

Overfor mindesmærket i Camp Viking – på den anden side af paradepladsen – ligger den danske PX-butik. Altså noget så profant som et minimarked. Her begynder der at blive tyndet ud i varerne. Der er allerede tomt på nogle af hylderne med souvenirs og merchandise. Afslutningen nærmer sig. Som der står skrevet på et krus, der sælges i den amerikanske PX: "Sidste mand lukker og slukker". ISAFs re-deploying sætter sine spor. Ikke kun i det små på butikshylderne, men også i det store format i landskabet. Rømningen af koalitionen mindre satellitbaser og i sidste ende også af de to kolossale

moderbaser – den britiske Camp Bastion og den tilstødende amerikanske Camp Leatherneck – er i fuld gang. De to gigantiske militærlejre er – sammen med den afghanske Camp Shorabak – omgivet af et hegn på omkring 35 km. Under deres storhedstid for kun få år siden, husede Bastion og Leatherneck et sted mellem 30.000-40.000 soldater og civile leverandører. I dag er der langt færre. Det kan ses. Inden for hegnet ligger flere tomter øde hen – overladt til ørkensandet. Andre steder er indkvarteringsområder forvandlet til spøgelsesbyer med række på række af forladte telte og beboelsescontainere. Hvor der før var liv, er der nu kun vindens hærgen. Læg dertil de områder, hvor det ene sandfarvede militære køretøj efter det andet står opmagasineret i lange, tætte rækker. Angiveligt venter nogle på at blive skrottet, andre på at blive fragtet hjem, eller videre til andre baser i det amerikanske imperium af militære forposter. I alle tilfælde peger forladtheden tilbage på det, der var og frem imod det, som muligvis vil komme. For mig skaber det en spøgelsesagtig stemning af snigende uhygge blandet med diffus nostalgi efter det liv, der var – tilsat et bittersødt mix af spæde forhåbninger og bange anelser for det Afghanistan, som vil følge.

For mange af mine informanter derimod synes den tiltagende tomhed først og fremmest at minde dem om, at tiden er ved at løbe ud for deres krigseventyr. Det er en påmindelse om, at det lige præcis er lykket dem at nå til Helmand, som nogle af de allersidste danske kamptropper – men også at det meget vel kan vise sig, at de lige præcis er kommet for sent til krigen. Og dét ikke kun ISAFs krig, men måske også deres generations krig. For selvom Danmarks deltagelse i internationale operationer ser ud til at være kommet for at blive, så ligger vægten i dag dels på kapacitetsopbygning – som i Irak og Afghanistan – og dels, som vi ser det i Estland, på tilstedeværelse som 'snubletrådsstyrke'. Sagt med andre ord: det er næppe lige med det første, at regulære danske styrker igen indsættes i offensive kampoperationer på landjorden. På den vis giver det god mening, når antropologerne Mads Daugbjerg og Birgitte Refslund Sørensen i artiklen *Becoming a Warring Nation* beskriver dansk krigsdeltagelse efter 9/11 som Danmarks 'militære øjeblik' i en ellers nok så fredssommelig historie. Altså siden 1864, hvor Danmark med nederlaget til Østrig og Preussen kom undergangen nær som nation. Set i et større historisk perspektiv vil jeg nu vove at påstå, at det er et fredeligt Danmark, som er undtagelsen, mens dansk krigsførelse er reglen. Men alt andet lige har afslutningen på ISAFs krig transformeret krigerdrømmens mulighedsbetingelser. Hvor det for Danmarks konventionelle styrker var muligt at forfølge

drømmen i Helmand, er den i dag dødsdømt for de fleste. Det vil sige, netop som drøm lever krigerdrømmen formentligt forsat hos mange. Men som en reel mulighed er den i dag kun for de få, som formår at kæmpe sig vej gennem nåleøjet til de danske specialstyrker. Danmarks stigende brug af specialstyrker inden for de seneste år handler trods alt ikke kun om blød kapacitetsopbygning, men også om hårde 'nålestiksoperationer'. Det har den tidligere konstabel Nordrup luret – og træner sig op til at bestå Frømandskorpsets fysiske optagelseskrav. ISAFs krig er slut, og selvom Nordrup med sin hyper-årvågenhed fortsat er i krig med sine omgivelser, så håber han samtidig på en ny start som 'frø'. Der er en forlist krigerdrøm, som skal have en *second chance*. Her er ingen afslutninger uden begyndelser: livet er en tilblivelsesproces.

Forslag til videre læsning:

Daugbjerg, Mads og Birgitte Refslund Sørensen (2017) "Becoming a Warring Nation: The Danish 'Military Moment' and Its Repercussions" *Critical Military Studies* 3(1): 1-6.

Nelson, Diane M. (2009) *Reckoning: The Ends of War in Guatemala*. London: Duke University Press.

Pedersen, Thomas Randrup (2017) *Soldierly Becomings: A Grunt Ethnography of Denmark's New 'Warrior Generation'*. Ph.d.-afhandling, Institut for Antropologi, Københavns Universitet.

Om forfatteren

Thomas Randrup Pedersen er ph.d. i antropologi fra Københavns Universitet. Han er ansat ved Forsvarsakademiet som adjunkt ved Institut for Militærhistorie, -Kulturforståelse og Krigsteori, hvor han forsker i militærkultur. Han har lavet feltarbejde med danske kampsoldater og undersøger spørgsmål om længsel, skøn og vilje i forhold til blandt andet vold og moral/etik.

Alle fotos af forfatteren.